

Wyrok z dnia 25 maja 2005 r.

I PK 249/04

Przepis art. 17 § 3 k.s.h. może mieć odpowiednie zastosowanie do dokonania czynności prawnej przez spółkę akcyjną, reprezentowaną przez radę nadzorczą (art. 379 k.s.h.), gdy wymagana jest zgoda (uchwała) walnego zgromadzenia. Brak uchwały walnego zgromadzenia spółki akcyjnej nie powoduje nieważności umowy o pracę z członkiem zarządu spółki, jeżeli wymaganie zgody walnego zgromadzenia na jej zawarcie przez radę nadzorczą wynika wyłącznie ze statutu, a nie z ustawy.

Przewodniczący SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Zbigniew Hajn, Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 maja 2005 r. sprawy z powództwa Zbigniewa M. przeciwko „E.” SA w Ł. o wynagrodzenie, na skutek kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 8 czerwca 2004 r. [...]

1. o d d a l i ł kasację;
2. zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 2.025 (dwa tysiące dwadzieścia pięć) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

U z a s a d n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z 1 marca 2004 r. [...] zasądził od strony pozwanej „E.” SA w Ł. na rzecz powoda Zbigniewa M. kwotę 38.843 zł z ustawowymi odsetkami od 1 września 2001 r. tytułem wynagrodzenia za pracę za sierpień 2001 r., kwotę 30.543,20 zł z ustawowymi odsetkami od 1 października 2001 r. tytułem wynagrodzenia za pracę w okresie od 1 do 24 września 2001 r. i nadał wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności do kwoty 35.219 zł.

Sąd Okręgowy ustalił, że pozwana Spółka Akcyjna „W.” (obecnie, po zmianie firmy, Spółka Akcyjna „E.”) powstała w 1999 r. W dniu 6 września 2000 r. 100% akcji pozwanej Spółki nabył adw. Wojciech B., w imieniu i na rzecz Stanisława G. Uchwałą nadzwyczajnego walnego zgromadzenia akcjonariuszy „W.” SA z 7 września 2000 r. powołano nowy skład rady nadzorczej, do której weszli: Wojciech B., Marcin F., Piotr S., Jacek P. i Tadeusz N. Posiedzenia rady nadzorczej pozwanej Spółki były zwoływane bez uprzedniego podawania porządku obrad. W trakcie posiedzeń nie było formalnego głosowania. Przewodniczący rady nadzorczej przedstawiał kwestię do rozpatrzenia i uchwałę uznawano za przyjętą w razie braku zgłoszenia sprzeciwu przez któregokolwiek z członków rady. Na koniec posiedzenia nie odczytywano protokołu. W trakcie posiedzenia rady nadzorczej 8 września 2000 r. wybrano na jej przewodniczącego Wojciecha B. Następnie rada nadzorcza podjęła uchwałę o powołaniu powoda Zbigniewa M. na prezesa zarządu, zaś Zbigniewa C. i Krzysztofa J. na członków zarządu. W trakcie posiedzenia rady nadzorczej 23 listopada 2000 r. jej przewodniczący został upoważniony (jednogłośnie podjętą uchwałą) do podpisywania umów o pracę z członkami zarządu, które miały być następnie zatwierdzane przez radę nadzorczą. Do czasu podjęcia innej uchwały członkowie zarządu mieli działać na podstawie umów zleceń. W dniu 8 września 2000 r. przewodniczący rady nadzorczej zawarł z powodem umowę zlecenia dotyczącą wykonywania czynności członka zarządu i pełnienia funkcji prezesa zarządu w okresie do 31 grudnia 2000 r. za wynagrodzeniem w wysokości 120.000 zł, zaś 18 grudnia 2000 r. kolejną umowę zlecenia wykonywania czynności członka zarządu i pełnienia funkcji prezesa w okresie od 1 stycznia 2001 r. do 31 maja 2001 r. za wynagrodzeniem w wysokości 150.000 zł. Wiceprezes zarządu Krzysztof J. był zatrudniony w pozwanej Spółce na podstawie umowy o pracę z 1 marca 2000 r. na stanowisku dyrektora do spraw systemów operacyjnych na 7/8 etatu z wynagrodzeniem w wysokości 14.540 zł miesięcznie brutto, przy czym aneksem z 28 kwietnia 2000 r. warunki umowy o pracę uległy zmianie przez zatrudnienie Krzysztofa J. na pełnym etacie z wynagrodzeniem 17.000 zł miesięcznie brutto. Ponadto 9 września 2000 r. Wojciech B. w imieniu pozwanej Spółki zawarł z Krzysztofem J. umowę zlecenia dotyczącą udziału w posiedzeniach zarządu w okresie od 9 września 2000 r. do 31 grudnia 2000 r. za wynagrodzeniem 12.000 zł, a następnie 17 maja 2001 r. umowę zlecenia dotyczącą udziału w posiedzeniach zarządu w dniach od 1 stycznia 2001 r. do 31 maja 2001 r. za wynagrodzeniem 15.000 zł. Podobnie Wojciech B. w imieniu pozwanej Spółki za-

wał z drugim wiceprezesem zarządu Zbigniewem C. 9 września 2000 r. umowę zlecenia dotyczącą udziału w posiedzeniach zarządu w okresie od 9 września 2000 r. do 31 grudnia 2000 r. za wynagrodzeniem 32.000 zł, a następnie 17 maja 2001 r. kolejną umowę zlecenia dotyczącą udziału w posiedzeniach zarządu od 1 stycznia 2001 r. do 31 maja 2001 r. za wynagrodzeniem 40.000 zł. W okresie od września 2000 r. do września 2001 r. Krzysztof J. otrzymał łącznie z tytułu umowy o pracę i umów zlecenia kwotę 240.208 zł, zaś Zbigniew C. z tytułu umów zlecenia kwotę 72.000 zł. Umowy zawarte przez Wojciecha B. z Krzysztofem J. i Zbigniewem C. nie były przez pozwaną kwestionowane.

Sąd Okręgowy ustalił, że zgodnie z § 16 pkt 3 statutu pozwanej Spółki (według stanu na 20 listopada 2000 r.), rada nadzorcza miała kompetencję zawierania umów z członkami zarządu. Zgodnie z § 21 pkt 2, 3, 4 statutu członkowie rady nadzorczej wykonywali swe prawa i obowiązki w sposób łączny, posiedzenia rady zwoływał jej przewodniczący, a w jego nieobecności wiceprzewodniczący, posiedzenie mogło być zwołane na wniosek zarządu. W § 23 pkt 7 statutu wskazano, że do zakresu działania rady nadzorczej należy zawieranie, dokonywanie umów i rozwiązywanie kontraktów z członkami zarządu na podstawie treści uchwał walnego zgromadzenia. Uchwałą nadzwyczajnego walnego zgromadzenia akcjonariuszy Spółki z 26 kwietnia 2001 r. uchylono dotychczasowy statut i uchwalono nowy. Nowy statut nie zawierał odpowiedników § 16 pkt 3, § 21 pkt 2, 3, 4 i § 23 pkt 7 dawnego statutu.

Zgodnie z ustaleniami Sądu, w 2001 r. powód zakomunikował pozostałym członkom zarządu, że będzie negocjował z pozwaną kwestię zawarcia umowy o pracę. W maju-czerwcu 2001 r. Krzysztof J. i Zbigniew C. także podjęli rozmowy w sprawie zawarcia z nimi umów o pracę, w związku z wiadomością, że powód negocjuje taką umowę dla siebie. Pod koniec posiedzenia rady nadzorczej w dniu 17 maja 2001 r., w którym uczestniczyli wszyscy członkowie rady nadzorczej, po omówieniu porządku dnia przewodniczący Wojciech B. podniósł kwestię umowy o pracę z powodem. Projekt tej umowy był uprzednio omówiony pomiędzy powodem a Wojciechem B. Powód przedłożył przewodniczącemu rady nadzorczej wydrukowaną wersję umowy, zaś pozostałym członkom rady jej kserokopie parafowane przez Wojciecha B. Członkowie rady nadzorczej mieli czas na zapoznanie się z treścią umowy. Na pytanie Wojciecha B., czy nie ma uwag do umowy, Jacek M. zaakceptował głośno umowę. Żaden z pozostałych członków rady nie sprzeciwił się umowie. Po posiedzeniu rady nadzorczej Jacek M. i Marcin F. pogratulowali powodowi zawarcia umowy.

Uchwała o zatwierdzeniu przez radę umowy o pracę z powodem nie została zaprotokołowana.

Sąd ustalił, że powód umówił się z Wojciechem B. na podpisanie umowy o pracę w W. Podpisanie nastąpiło przed 1 czerwca 2001 r., chociaż umowa nosi tę datę. Zgodnie z treścią § 1.1 i § 1.3 umowy, pozwana Spółka zatrudniła powoda na stanowisku prezesa zarządu na okres co najmniej 3 lat od dnia zawarcia umowy, z miesięcznym wynagrodzeniem zasadniczym w wysokości stanowiącej równowartość w złotych 10.000 euro według średniego kursu NBP z dnia poprzedzającego dzień wypłaty wynagrodzenia, płatnym w sposób i w terminach obowiązujących w Spółce dla wypłaty wynagrodzeń pracowniczych. Zgodnie z § 1.7 umowa miała „wygasnąć” z chwilą odwołania powoda z funkcji prezesa zarządu. W § 5 strony przewidziały trzymiesięczny okres wypowiedzenia, niezależnie od odszkodowania za przedterminowe rozwiązanie umowy. W dniu 6 czerwca 2001 r. Zbigniew C. przekazał Wiesławie G., zatrudnionej na stanowisku specjalisty do spraw kadrowych, wypełniony nieprawidłowo i podpisany przez powoda druk deklaracji zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych. Nie otrzymała ona jednak umowy o pracę powoda. Przekazała Zbigniewowi C. przeznaczone dla powoda dokumenty: kwestionariusz osobowy, oświadczenie o rachunku bankowym, oświadczenie o wysokości przychodów, o zapoznaniu się z regulaminami. Dokumenty te zostały zwrócone z podpisem powoda, z datą 1 czerwca 2001 r. i wówczas Wiesława G. założyła dla powoda akta osobowe. W dniu 7 czerwca 2001 r. wysłała dokumenty zgłaszające powoda jako pracownika do ZUS. Umieściła także powoda na liście płac za czerwiec i lipiec 2001 r. Wysokość wynagrodzenia powoda została jej podana przez Zbigniewa C. Umowa o pracę z pozwaną została dołączona do akt osobowych powoda w styczniu 2002 r. Powód otrzymał przelewem na konto bankowe wynagrodzenie za czerwiec i lipiec 2001 r. Przelewów dokonano z tytułu umowy o pracę po akceptacji Zbigniewa C. Dalsze wypłaty wynagrodzenia zostały wstrzymane na polecenie Zbigniewa C. i Krzysztofa J. Powód został wyrejestrowany z ZUS, dokonano także korekty dotyczącej podatku dochodowego w urzędzie skarbowym. Na posiedzeniach w dniach 11 czerwca i 21 czerwca 2001 r. rada nadzorcza nie zajmowała się kwestią umowy o pracę powoda. W oświadczeniu z 17 września 2001 r. podpisanym przez powoda, Krzysztofa J., Zbigniewa C. i Stanisława G., skierowanym do B. Bank SA, wskazano dwukrotnie, że powód jest zatrudniony w pozwanej Spółce na podstawie umowy o pracę z 1 czerwca 2001 r. Uchwałą nadzwyczajnego walnego zgromadzenia akcyj-

nariuszy z 21 września 2001 r. odwołano dotychczasową radę nadzorczą Spółki i powołano nową radę, w której skład weszli: Tadeusz N., Dariusz Z., Tomasz Ł., Jerzy R. i Eryk K. Uchwałą z 24 września 2001 r. nowa rada nadzorcza odwołała powoda z funkcji prezesa zarządu.

Dokonując oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego Sąd Okręgowy nie dał wiary zeznaniom Wojciecha B., Krzysztofa J., Zbigniewa C. i Tadeusza N. w zakresie, w jakim dotyczyły zajmowania się przez radę nadzorczą na posiedzeniu 17 maja 2001 r. kwestią umowy o pracę z powodem, a także zeznaniom Stanisława G. w zakresie jego niewiedzy o warunkach umowy o pracę zawartej przez pozwaną z powodem. Sąd dał natomiast wiarę zeznaniom powoda oraz Jacka M. i Marcina F., że pod koniec posiedzenia rady nadzorczej 17 maja 2001 r. została omówiona kwestia umowy z powodem. Piotr S. w swoich zeznaniach stwierdził, że nie wyklucza, iż podczas posiedzenia rady nadzorczej 17 maja 2001 r. mógł być przedstawiany projekt umowy o pracę z powodem, wprawdzie nie podjęto formalnej uchwały dotyczącej zatrudnienia powoda, jednak nieformalne głosowanie mogło się odbyć.

W oparciu o powyższe ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie powoda dotyczące wynagrodzenia za pracę w okresie od 1 sierpnia 2001 r. do 24 września 2001 r. jest zasadne.

Ze względu na status prawny powoda jako byłego prezesa zarządu pozwanej Spółki, rozstrzygnięcie sprawy wymagało zastosowania nie tylko przepisów Kodeksu pracy, w szczególności art. 22 § 1 k.p. i 29 § 1 k.p., ale także przepisów Kodeksu spółek handlowych. Zgodnie z art. 368 § 1 i § 4 zdanie 1 k.s.h. zarząd prowadzi sprawy spółki i reprezentuje spółkę. Jego członków powołuje i odwołuje rada nadzorcza, chyba że statut spółki stanowi inaczej. Członek zarządu może być w każdym czasie odwołany. Nie pozbawia go to roszczeń ze stosunku pracy lub innego stosunku prawnego dotyczącego pełnienia funkcji członka zarządu (art. 370 § 1 k.s.h.). W umowie między spółką a członkiem zarządu spółkę reprezentuje rada nadzorcza albo pełnomocnik powołany uchwałą walnego zgromadzenia. Wynagrodzenie członków zarządu zatrudnionych na podstawie umowy o pracę lub innej umowy ustala rada nadzorcza, jeżeli statut nie stanowi inaczej (art. 378 § 1 i 379 k.s.h.). Według art. 390 § 1 i 391 § 1 i 2 k.s.h. rada nadzorcza wykonuje swoje obowiązki kolegialnie, może jednak delegować swoich członków do samodzielnego pełnienia określonych czynności nadzorczych. Uchwały rady nadzorczej zapadają bezwzględną większością głosów, chyba że statut stanowi inaczej. Statut może przewidywać, że w przy-

padku równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego rady nadzorczej. Do protokołów rady nadzorczej stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące protokołów zarządu, wobec czego powinny one zawierać porządek obrad, nazwiska i imiona obecnych członków zarządu, liczbę głosów oddanych na poszczególne uchwały oraz zdania odrębne. Uchwały powinny być protokołowane. Protokoły podpisują obecni członkowie zarządu (art. 376 zd. 2 i 3 w związku z art. 391 § 2 k.s.h.). Stosownie do art. 17 k.s.h., jeżeli do dokonania czynności prawnej przez spółkę ustawa wymaga uchwały rady nadzorczej, czynność prawna dokonana bez wymaganej uchwały jest nieważna. Zgoda może być wyrażona przed złożeniem oświadczenia przez spółkę albo po jego złożeniu, nie później jednak niż w terminie dwóch miesięcy od dnia złożenia oświadczenia przez spółkę. Potwierdzenie wyrażone po złożeniu oświadczenia ma moc wsteczną od chwili dokonania czynności prawnej. Czynność prawna dokonana bez zgody właściwego organu spółki, wymaganej wyłącznie przez umowę spółki albo statut, jest ważna, jednakże nie wyklucza to odpowiedzialności członków zarządu wobec spółki z tytułu naruszenia umowy spółki albo statutu.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że dla ważności umowy o pracę zawartej 1 czerwca 2001 r. z powodem jako prezesem zarządu spółki akcyjnej niezbędne było - zgodnie z art. 378 § 1 i 379 k.s.h. - aby, w braku odmiennej regulacji statutowej, spółka była przy zawieraniu umowy reprezentowana przez radę nadzorczą, a ponadto, aby rada nadzorcza ustaliła uchwałą wynagrodzenie za pracę. Zdaniem Sądu, zgodnie z nowym statutem, obowiązującym od 26 kwietnia 2001 r., rada nadzorcza miała kompetencję do powoływania i odwoływania członków zarządu oraz ustalania ich wynagrodzenia (§ 11.2 i § 14.1 statutu). Wynikająca z art. 390 § 1 k.s.h. kolegialność oznacza, że rada nadzorcza wykonuje swoje obowiązki w formie uchwał. Wprawdzie przepis ten umożliwia delegowanie członków do samodzielnego pełnienia określonych czynności nadzorczych, jednak czynności te mają pozwolić radzie na zajęcie stanowiska i mogą dotyczyć tylko spraw, które nie wymagają uchwały rady. Z tego powodu za niedopuszczalne należałoby uznać delegowanie na członka rady nadzorczej uprawnienia do samodzielnego ustalenia wysokości wynagrodzenia dla członka zarządu, o ile jego wysokość nie zostałaby następnie zatwierdzona uchwałą rady nadzorczej. Wprawdzie nie ulega wątpliwości, że podjęcie uchwały o zatwierdzeniu warunków umowy o pracę pozwanej z powodem, w tym i wynagrodzenia, nie zostało zaprotokołowane ani w protokole posiedzenia rady nadzorczej z 17 maja 2001, ani w żadnym późniejszym, nie oznacza to jednak, że uchwała taka nie została

podjęta. Odwołując się do stanowiska doktryny prawa handlowego Sąd Okręgowy podniósł, że w przypadku protokołów posiedzeń rady nadzorczej forma pisemna jest zastrzeżona tylko dla celów dowodowych. Ważne jest, według Sądu, aby zostały spełnione kryteria wskazane w art. 391 k.s.h. czyli aby, w braku odmiennych postanowień statutu, uchwała została podjęta bezwzględną większością głosów, a zgodnie z § 12.2 zdanie 2 statutu pozwanej Spółki, według treści przyjętej na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy 26 kwietnia 2001 r., w razie równości głosów decydował głos przewodniczącego. Zdaniem Sądu Okręgowego, w niniejszej sprawie zostały spełnione przesłanki z art. 74 § 2 k.c., zgodnie z którym w braku zachowania formy pisemnej dla celów dowodowych, dowód z zeznań świadków lub dowód z przesłuchania stron jest dopuszczalny, jeżeli obie strony wyrażą na to zgodę, fakt dokonania czynności prawnej będzie uprawdopodobniony za pomocą pisma albo sądu dopuści uznając, że ze względu na szczególne okoliczności sprawy jest to konieczne. Według Sądu z przeprowadzonych dowodów wynika, że została zawarta umowa o pracę między pozwaną i powodem, na co wskazuje jej pisemna postać - dokument podpisany przez Wojciecha B. - i jest to fakt niezależny od skuteczności samej umowy. Z przeprowadzonych dowodów wynika ponadto, że pomiędzy członkami rady nadzorczej a powodem istniał taki stosunek zaufania, który mógł uzasadniać brak kontrolowania się nawzajem w każdej kwestii, w tym co do zupełności protokołów z posiedzeń rady nadzorczej.

Sąd Okręgowy - opierając się na zebranych w sprawie materiale dowodowym - przyjął, że w czasie posiedzenia rady nadzorczej w dniu 17 maja 2001 r. została poruszona kwestia umowy o pracę powoda z pozwaną Spółką. Biorąc pod uwagę opisany przez Piotra S. tryb podejmowania uchwał przez radę, w którym brak sprzeciwu członka rady oznaczał akceptację dla treści uchwały, należało przyjąć, że zatwierdzeniu umowy o pracę powoda, w której była wskazana wysokość wynagrodzenia, nie sprzeciwiło się czterech z pięciu członków rady nadzorczej. Zawarcie umowy o pracę ze wskazaniem daty 1 czerwca 2001 r. było uzasadnione. Nawiązanie stosunku pracy miało nastąpić z dniem wskazanym w umowie jako data jej zawarcia, ponieważ do 31 maja 2001 r. strony wiązała umowa zlecenia.

W związku z podjęciem przez radę nadzorczą na posiedzeniu 17 maja 2001 r. uchwały o zatwierdzeniu umowy o pracę z powodem, w tym ustalonego wynagrodzenia, bezzasadne - zdaniem Sądu Okręgowego - są podnoszone przez pozwaną kwestie dotyczące nieważności umowy według art. 17 § 1 k.s.h. czy też art. 58 § 1

k.c. w związku z art. 300 k.p. Nie ma także znaczenia zarzut, że podpisana przez Wojciecha B. umowa była czynnością prawną kulejącą według art. 103 § 1 k.c. (zarzut ten zmierzał do obarczenia odpowiedzialnością za powstałe zobowiązanie byłego przewodniczącego rady nadzorczej na podstawie art. 103 § 3 k.c.), ponieważ podpisana przez niego umowa została zatwierdzona przez radę nadzorczą.

Odnosząc się do kwestii ekwiwalentności ustalonego w umowie i wypłaconego powodowi za czerwiec i lipiec 2001 r. wynagrodzenia za pracę, Sąd pierwszej instancji zauważył, że powszechnie wiadomo, iż osoby zajmujące kluczowe stanowiska menedżerskie w sektorze prywatnych przedsiębiorstw, zwłaszcza w lukratywnej branży informatyki bankowej, korzystają z licznych przywilejów i gwarancji płacowych, co przejawia się właśnie w postanowieniach zawieranych umów o pracę czy kontraktów menedżerskich. Zgodnie bowiem z art. 353¹ k.c. w związku z art. 300 k.p. strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swojego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Z uwzględnieniem treści art. 18 k.p. oznacza to, że pracodawca może przyznać pracownikowi wynagrodzenie w rozmiarze większym niż wynikający z obowiązujących przepisów płacowych. Biorąc pod uwagę wysokość wynagrodzenia określoną w zawartych uprzednio przez powoda z pozwaną Spółką umowach zlecenia (około 30.000 zł miesięcznie) oraz wysokość wynagrodzenia wypłaconego przez stronę pozwaną wiceprezesowi zarządu Krzysztofowi J., Sąd Okręgowy stwierdził, że nie można uznać miesięcznego wynagrodzenia za pracę powoda w wysokości równowartości 10 tysięcy euro za rażąco wygórowane, a przez to niegodziwe. Sąd Okręgowy uznał, że powodowi przysługiwało wynagrodzenie za pracę od daty wskazanej w zatwierdzonej przez radę nadzorczą umowie o pracę, czyli od 1 czerwca 2001 r. do dnia odwołania go z funkcji członka zarządu uchwałą rady nadzorczej z 24 września 2001 r. Wobec tego Sąd zasądził na jego rzecz wynagrodzenie z tytułu zawartej umowy o pracę w wysokości 38.843 zł za sierpień z odsetkami od 1 września 2001 r. oraz za okres od 1 do 24 września 2001 r. kwotę 30.543,20 zł z ustawowymi odsetkami od 1 października 2001 r.

Apelację od powyższego wyroku wniosła strona pozwana domagając się jego zmiany i oddalenia powództwa, ewentualnie jego uchylenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Skarżąca zarzuciła wyrokowi: 1) naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c., poprzez niewyjaśnienie wszystkich istotnych okoliczności sprawy, w tym okoliczności miejsca i

dnia podpisania umowy o pracę oznaczonej datą 1 czerwca 2001 r., niewyjaśnienie sprzeczności w zeznaniach świadków oraz ustalenie, że podczas posiedzenia rady nadzorczej 17 maja 2001 r. podjęta została uchwała o zatwierdzeniu umowy o pracę powoda; 2) naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie art. 391 § 1 k.s.h. w związku z art. 60 k.c., poprzez przyjęcie, że rada nadzorcza mogła podjąć uchwałę o zatwierdzeniu umowy o pracę powoda przez milczącą akceptację członków rady, z pominięciem przepisów art. 391 § 2 w związku z art. 376 k.s.h.; art. 430 § 1 k.s.h., poprzez ustalenie, że postanowienia § 16 pkt 3 i § 23 pkt 7 statutu „W.” S.A. utraciły moc prawną 26 kwietnia 2001 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 8 czerwca 2004 r. [...] oddalił apelację strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nieuzasadniony jest zarzut niewyjaśnienia przez Sąd pierwszej instancji wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Obszerny materiał dowodowy został, wbrew twierdzeniom pozwanej Spółki, poddany wszechstronnej, wnikliwej i wyważonej ocenie, zgodnie z wyrażoną w art. 233 § 1 k.p.c. zasadą swobodnej oceny sędziowskiej. Sąd Apelacyjny podkreślił przy tym szczegółowe omówienie przez Sąd pierwszej instancji w treści uzasadnienia wszystkich istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy faktów i dowodów, zarówno osobowych, jak i złożonych w formie dokumentów. Sąd Okręgowy szczegółowo wyjaśnił, dlaczego odmówił wiary zeznaniom Wojciecha B., Krysztofa J., Zbigniewa C. i Tadeusza N. w zakresie dotyczącym przebiegu posiedzenia rady nadzorczej 17 maja 2001 r., kwestii zatwierdzenia umowy o pracę z powodem oraz okoliczności zawarcia tej umowy. Wbrew twierdzeniom skarżącej, świadek Piotr S. nie zaprzeczył, aby na posiedzeniu rady nadzorczej 17 maja 2001 r. podjęto uchwałę w sprawie zatwierdzenia umowy o pracę z powodem; świadek ten nie wykluczył, że kwestia ta była przedmiotem obrad rady i potwierdził, że nieformalne głosowanie mogło się odbyć. Tenże świadek potwierdził praktykę podejmowania uchwał w nieformalnym trybie, zgodnie z którym brak sprzeciwu któregośkolwiek z członków rady co do przedstawionej propozycji oznaczał akceptację dla niej. W tych okolicznościach Sąd Okręgowy był uprawniony do przyjęcia, że podczas posiedzenia rady nadzorczej 17 maja 2001 r. doszło do podjęcia uchwały o zatwierdzeniu umowy o pracę z powodem w sposób praktykowany przez tę radę - bez formalnego głosowania i odzwierciedlenia tego w protokole posiedzenia.

Za nietrafny uznał Sąd drugiej instancji również zarzut naruszenia prawa materialnego - art. 391 § 1 k.s.h. w związku z art. 60 k.c. Sąd Apelacyjny zaakceptował pogląd Sądu pierwszej instancji, że art. 376 k.s.h., stosowany poprzez art. 391 § 2 k.s.h., zastrzega formę pisemną protokołów posiedzeń rady nadzorczej wyłącznie dla celów dowodowych. Oznacza to, że dla ważności uchwały podjętej przez radę nie jest konieczne jej zaprotokołowanie. Natomiast niezbędne jest spełnienie kryteriów wskazanych w art. 391 k.s.h. - a mianowicie uchwała (w braku odmiennych postanowień statutu) musi zapaść bezwzględną większością głosów. Według postanowień statutu pozwanej Spółki - w razie równości głosów decydował głos przewodniczącego. Wobec braku w formie pisemnej uchwały rady nadzorczej zatwierdzającej umowę o pracę z powodem, Sąd Okręgowy słusznie uznał, że zostały spełnione przesłanki określone w art. 74 § 2 k.c. W związku z tym w celu ustalenia treści podjętej uchwały Sąd przesłuchał wszystkich członków ówczesnej rady nadzorczej pozwanej Spółki, z których tylko jeden - Tadeusz N. (aktualny członek rady nadzorczej pozwanej Spółki) - zaprzeczył faktowi poddania głosowaniu w dniu 17 maja 2001 r. kwestii zatwierdzenia umowy o pracę z powodem. Pozostali świadkowie - oraz sam powód - albo wyraźnie potwierdzili, że kwestia ta była przedmiotem obrad rady nadzorczej (Jacek M., Marcin F.), albo przyznali, że „nieformalne głosowanie mogło się odbyć” (Piotr S.), albo oświadczyli, że nie pamiętają, czy na posiedzeniu tym zagadnienie to było omawiane (Wojciech B.). W świetle ustaleń Sądu Okręgowego, że rada nadzorcza pozwanej Spółki podejmowała uchwały w trybie, w którym brak sprzeciwu oznaczał akceptację - a na posiedzeniu rady nadzorczej w dniu 17 maja 2001 r. zatwierdzeniu umowy o pracę z powodem nie sprzeciwiło się co najmniej czterech z pięciu członków tej rady - Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, że tym samym rada nadzorcza podjęła uchwałę zatwierdzającą umowę o pracę z powodem.

Jakkolwiek Sąd drugiej instancji zgodził się ze skarżącym, że w dacie podpisania i zatwierdzenia przez radę nadzorczą umowy o pracę z powodem obowiązywał statut pozwanej Spółki w wersji sprzed podjęcia przez walne zgromadzenie akcjonariuszy uchwały z 26 kwietnia 2001 r. o jego zmianie, gdyż do rejestracji zmiany statutu doszło dopiero 16 października 2001 r., to jednak uznał, że nie ma to wpływu na ocenę zasadności rozstrzygnięcia dokonanego przez Sąd pierwszej instancji. Zgoda walnego zgromadzenia akcjonariuszy na zawarcie umów z członkami zarządu pozwanej Spółki wymagana bowiem była wyłącznie przez statut Spółki, nie wynikała natomiast z ustawy. Zgodnie zaś z treścią art. 17 § 3 k.s.h., czynność prawna doko-

nana bez zgody właściwego organu, wymaganej wyłącznie przez umowę spółki lub statut, jest ważna, jednakże nie wyklucza to odpowiedzialności członków zarządu wobec spółki z tytułu naruszenia umowy spółki lub statutu. Z tej przyczyny za bezzasadny uznał Sąd Apelacyjny zarzut nieważności zawarcia umowy o pracę z powodem oraz zarzut nieskuteczności zatwierdzenia tej umowy przez radę nadzorczą w związku z brakiem uchwały walnego zgromadzenia w tej kwestii.

Kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego wniosła strona pozwana zaskarżając wyrok ten w całości. Wniosła o jego zmianę i oddalenie powództwa, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Jako podstawy kasacji strona skarżąca wskazała: 1) naruszenie prawa materialnego: a) art. 378 § 1 k.s.h. w związku z § 23 pkt 7 statutu Spółki, poprzez dokonanie błędnej wykładni polegającej na uznaniu, że rada nadzorcza Spółki na posiedzeniu w dniu 17 maja 2001 r. była uprawniona do ustalenia wynagrodzenia w umowie o pracę powoda, mimo postanowienia § 23 pkt 7 statutu; b) art. 378 § 1 k.s.h. w związku z art. 65 k.c., poprzez dokonanie błędnej wykładni, polegającej na uznaniu, że członkowie rady nadzorczej Spółki na posiedzeniu rady w dniu 17 maja 2001 r. ustalili wynagrodzenie powoda zawarte w umowie o pracę opatrzonej datą 1 czerwca 2001 r.; c) art. 391 § 1 k.s.h. w związku z art. 65 k.c., poprzez dokonanie błędnej wykładni polegającej na uznaniu, że członkowie rady nadzorczej Spółki na posiedzeniu rady w dniu 17 maja 2001 r. odbyli akt głosowania uchwały o zatwierdzeniu umowy o pracę oznaczonej datą 1 czerwca 2001 r., zawartej przez powoda i pozwaną; 2) naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 382 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c., poprzez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności sprawy, w tym okoliczności czasu i miejsca zawarcia przez powoda z pozwaną umowy o pracę oznaczonej datą 1 czerwca 2001 r.

Uzasadniając wniosek o rozpoznanie kasacji skarżąca wskazała, że na tle obowiązującego stanu prawnego, w zestawieniu ze stanem faktycznym sprawy ustalonym przez Sąd Okręgowy, a zaakceptowanym przez Sąd Apelacyjny, pojawiają się dwie kwestie prawne wymagające rozstrzygnięcia: pierwsza - czy rada nadzorcza pozwanej była uprawniona na posiedzeniu w dniu 17 maja 2001 r. do ustalenia wynagrodzenia powoda w umowie o pracę, a w przypadku odpowiedzi pozytywnej, druga - czy każdy z członków rady nadzorczej poprzez swoje zachowanie wyraził oświadczenie woli o zatwierdzeniu umowy o pracę powoda, obejmujące dwa akty woli: pierwszy - dotyczący zgody na głosowanie nad umową o pracę i drugi - obejm-

mujący głos „za zatwierdzeniem” lub głos „przeciwko zatwierdzeniu” umowy o pracę. Innymi słowy, czy każdy z członków rady nadzorczej obejmował swym aktem woli obydwa elementy oświadczenia woli.

W piśmie z 28 lipca 2004 r., stanowiącym uzupełnienie kasacji, skarżąca przedstawiła dodatkowe okoliczności uzasadniające rozpoznanie kasacji, a mianowicie istotne zagadnienia prawne występujące w sprawie, po pierwsze - czy uchwała podjęta przez radę nadzorczą spółki akcyjnej w trybie art. 378 § 1 k.s.h. może być uznana za czynność prawną w rozumieniu przepisów Kodeksu cywilnego; po drugie - czy przy założeniu, że wskazana wyżej uchwała jest czynnością prawną, w kontekście art. 60 k.c. oraz przepisów Kodeksu spółek handlowych dotyczących podejmowania uchwał przez organy spółek prawa handlowego, w szczególności art. 391 § 1 k.s.h., może być podjęta milcząco.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie ma uzasadnionych podstaw. Zarzut naruszenia przepisów postępowania - art. 382 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. - dotyczy pominięcia przez Sąd Apelacyjny dokonania ustaleń faktycznych co do czasu i miejsca zawarcia przez strony - a ściślej przez powoda oraz działającego w imieniu pozwanej Spółki przewodniczącego rady nadzorczej Wojciecha B. - umowy o pracę datowanej na 1 czerwca 2002 r. W uzasadnieniu kasacji skarżąca wskazała, że już w apelacji zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w związku z niewyjaśnieniem okoliczności miejsca oraz dnia podpisania umowy o pracę oznaczonej datą 1 czerwca 2001 r. zawartej przez powoda z pozwaną. Ma rację skarżąca, że Sąd Apelacyjny nie odniósł się w sposób szczegółowy do zgłoszonego w apelacji zarzutu niewyjaśnienia przez Sąd Okręgowy tej okoliczności. Nie oznacza to jednak, że doszło w ten sposób do naruszenia przepisów postępowania i to naruszenia kwalifikowanego, bo tylko takie ma znaczenie przy ocenie skuteczności kasacyjnych zarzutów naruszenia prawa procesowego, mianowicie naruszenia, które miało (albo przynajmniej mogło mieć) wpływ na treść rozstrzygnięcia. Zgodnie z art. 393¹ pkt 2 k.p.c. kasację można oprzeć na podstawie naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Skarżąca w kasacji nie wykazała, że brak ustalenia dokładnej daty i miejsca zawarcia umowy o pracę miał jakikolwiek wpływ na wynik sprawy. Sama skarżąca stwierdza w kasacji,

że Sąd Okręgowy przyjął, że podpisanie umowy o pracę nastąpiło w Warszawie przed 1 czerwca 2001 r. Dodatkowo można uzupełnić to twierdzenie skarżącej, że z ustaleń Sądu Okręgowego wynika ponadto, że nastąpiło to po posiedzeniu rady nadzorczej, które odbyło się 17 maja 2001 r. Tego rodzaju ustalenie jest zupełnie wystarczające, jeśli chodzi o podstawę faktyczną rozstrzygnięcia. Miejsce i data zawarcia (podpisania) umowy o pracę nie były okolicznościami istotnymi dla rozstrzygnięcia sprawy. Istotne było ustalenie, czy strony tej umowy złożyły zgodne oświadczenia woli mające na celu wywołanie skutku prawnego w postaci zawarcia takiej umowy i czy zgodnie ustaliły jej warunki (w tym wysokość miesięcznego wynagrodzenia za pracę) ponieważ przedmiotem rozpoznawanej sprawy była tylko kwestia zasadności roszczeń powoda o zasądzenie na jego rzecz wynagrodzenia za pracę za sierpień i wrzesień 2001 r. Dla oceny zasadności roszczeń powoda nie miało zatem istotnego znaczenia, kiedy (którego dnia) pomiędzy 17 maja a 1 czerwca 2001 r. doszło do złożenia zgodnych oświadczeń woli stron umowy. Należy przy tym mieć na względzie, że sam fakt złożenia tych oświadczeń nie jest w kasacji skutecznie kwestionowany, co zresztą byłoby trudne w sytuacji, gdy powód przedstawił umowę sporządzoną na piśmie podpisaną przez siebie i Wojciecha B., przy czym Wojciech B. nie kwestionował, że na umowie widnieje jego podpis.

Rację ma skarżąca, że skoro Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego kasacją wyroku nie odniósł się szczegółowo do kwestii miejsca i czasu zawarcia umowy o pracę, to znaczy, że okoliczności tej nie badał, choć powinien był to uczynić, ponieważ była ona objęta zarzutami apelacyjnymi. Jednakże to uchybienie Sądu Apelacyjnego nie miało żadnego wpływu na wynik sprawy i treść rozstrzygnięcia. Kwestia rozbieżności między zeznaniami powoda i zeznaniami świadka Wojciecha B. co do okoliczności podpisania umowy nie została w uzasadnieniu kasacji przedstawiona w sposób pozwalający Sądowi Najwyższemu na odniesienie się do tego ogólnie sformułowanego zarzutu, ponieważ skarżąca nie wskazała, czego (jakich konkretnie okoliczności) rozbieżności te dotyczyły.

Skoro zarzuty dotyczące naruszenia przepisów postępowania, kwestionujące pośrednio podstawę faktyczną rozstrzygnięcia, okazały się nieuzasadnione, a innych okoliczności faktycznych ustalonych przez Sąd Apelacyjny skarżąca w kasacji nie kwestionuje (bo zarzut niewyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy dotyczył jedynie czasu i miejsca zawarcia umowy o pracę), dla oceny zasadności zarzutów naruszenia prawa materialnego miarodajny jest ustalony przez Sąd Apelacyjny stan faktycz-

ny. Gdy zarzuty kasacji dotyczące naruszenia przepisów postępowania regulujących kwestie prowadzenia postępowania dowodowego, dokonywania ustaleń faktycznych i oceny materiału dowodowego okażą się nieuzasadnione, Sąd Najwyższy jest związany ustalonym stanem faktycznym (art. 393¹¹ § 2 k.p.c.).

Nieuzasadnione są również zarzuty naruszenia prawa materialnego. Pierwszy z tych zarzutów dotyczy błędnej wykładni art. 378 § 1 k.s.h. w związku z § 23 pkt 7 statutu Spółki, polegającej na uznaniu, że rada nadzorcza pozwanej Spółki na posiedzeniu w dniu 17 maja 2001 r. była uprawniona do ustalenia wynagrodzenia w umowie o pracę powoda, mimo postanowienia § 23 pkt 7 statutu. Istota opisanego zarzutu dotyczy zagadnienia zawarcia umowy pomiędzy spółką akcyjną a członkiem jej organu zarządzającego (w rozpoznawanej sprawie prezesem zarządu), w tym uprawnień organów spółki akcyjnej do ustalenia wynagrodzenia prezesa za pracę świadczoną na podstawie stosunku pracy. Kodeks spółek handlowych reguluje tę kwestię w art. 378 oraz w art. 379. Pierwszy z powołanych przepisów normuje zasady ustalania wynagrodzenia członków zarządu zatrudnianych na podstawie umowy o pracę lub na podstawie innej umowy (w szczególności umowy prawa cywilnego). Drugi przepis precyzuje, jaki organ jest uprawniony do reprezentowania spółki akcyjnej w umowie między spółką a członkiem zarządu. W uzasadnieniu kasacji skarżąca prezentuje pogląd, że na tle art. 378 k.s.h. można wyodrębnić trzy sytuacje określające kompetencje organów spółki do kształtowania treści umowy zawartej z członkami zarządu i w konsekwencji - do ustalania wynagrodzenia członków zarządu. Pierwsza sytuacja to klasyczne, najczęściej spotykane rozwiązanie, gdy rada nadzorcza ustala wynagrodzenie członka zarządu suwerennie, bez potrzeby podejmowania w tej mierze uchwały przez walne zgromadzenie akcjonariuszy. Tak rozumianą zasadę pełnej kompetencji rady nadzorczej do ustalania wynagrodzenia członków zarządu reguluje art. 378 § 1 k.s.h. Przepis ten stanowi, że rada nadzorcza ustala wynagrodzenie członków zarządu zatrudnionych na podstawie umowy o pracę lub innej umowy, chyba że statut stanowi inaczej. Sformułowanie końcowe przepisu – „chyba że statut stanowi inaczej” - czyni wyłom w powołanej zasadzie przez odesłanie do treści statutu spółki jako wewnętrznego aktu spółki, który wskazaną zasadę może modyfikować. Zdaniem skarżącego statut może ograniczyć lub nawet wyłączyć kompetencję rady nadzorczej do ustalania wynagrodzenia członków zarządu, przekazując ją zgromadzeniu akcjonariuszy (walnemu zgromadzeniu). Jest to druga możliwa sytuacja. Kolejną modyfikację generalnej zasady, wyrażającej kompetencję rady

nadzorczej, przewiduje art. 378 § 2 k.s.h., uzależniający uprawnienia rady nadzorczej do ustalania wynagrodzenia obejmującego udział w zysku rocznym spółki, który jest przeznaczony do podziału między akcjonariuszy, od upoważnienia udzielonego radzie nadzorczej przez walne zgromadzenia akcjonariuszy. W rozpoznawanej sprawie mamy do czynienia - zdaniem skarżącego - z drugą sytuacją, a to ze względu na postanowienie § 23 pkt 7 statutu pozwanej Spółki, który - w czasie ocenianych zdarzeń - przewidywał, że do zakresu działania rady nadzorczej należy, między innymi, „zawieranie, dokonywanie umów i rozwiązywanie kontraktów z członkami zarządu na podstawie uchwał walnego zgromadzenia.”

Sąd Apelacyjny uznał, że rada nadzorcza pozwanej Spółki na posiedzeniu w dniu 17 maja 2001 r. była uprawniona do ustalania wynagrodzenia powoda jako elementu treści umowy o pracę. Sąd Apelacyjny przyjął, że przytoczone postanowienie § 23 pkt 7 statutu pozwanej, że do zakresu działania rady nadzorczej należy „zawieranie, dokonywanie umów i rozwiązywanie kontraktów z członkami zarządu na podstawie uchwał walnego zgromadzenia”, oznacza wyrażenie przez walne zgromadzenie zgody na zawarcie umowy o pracę z członkami zarządu i powołując się na treść art. 17 § 3 k.s.h. wywiódł, że umowa o pracę datowana na 1 czerwca 2001 r. jest ważna, ponieważ jeżeli nawet rada nadzorcza nie była uprawniona do samodzielnego - bez zgody walnego zgromadzenia - ustalania wynagrodzenia powoda za pracę świadczoną na podstawie umowy o pracę, to brak zgody walnego zgromadzenia nie powoduje nieważności uchwały rady nadzorczej o zatwierdzeniu umowy o pracę, w tym warunków (wysokości) wynagrodzenia.

Wbrew zarzutom kasacji, wywód Sądu Apelacyjnego dotyczący wniosków płynących z art. 17 § 3 k.s.h. jest trafny. Przepis art. 378 § 1 k.s.h., ustanawiający zasadę kompetencji rady nadzorczej spółki akcyjnej do ustalania wynagrodzenia członków zarządu zatrudnionych na podstawie umowy o pracę lub innej umowy, jest przepisem dyspozytywnym, co oznacza, że akcjonariusze mogą uprawnienie do ustalania wynagrodzenia członka zarządu w ramach zawieranej z nim umowy o pracę uregulować inaczej. Użyte w końcowej części omawianego przepisu sformułowanie „chyba że statut stanowi inaczej” stwarza akcjonariuszom możliwość ukształtowania uprawnienia do ustalania wynagrodzenia członków zarządu w odmienny sposób w statucie. Obowiązujący w czasie ocenianych zdarzeń statut pozwanej Spółki przewidywał - w § 23 pkt 7, dotyczącym kompetencji rady nadzorczej - że zawieranie przez radę nadzorczą umów z członkami zarządu powinno się odbywać na podstawie uchwał wal-

nego zgromadzenia akcjonariuszy. Wskazane postanowienie statutu nie jest jasne i jednoznaczne. Może być rozumiane jako konieczność uzyskania przez radę nadzorczą każdorazowo zgody (wyrażonej w postaci uchwały) walnego zgromadzenia albo jedynie na samo zawarcie umowy z członkiem zarządu, albo także na ukształtowanie określonej treści (warunków) tej umowy. Nie wyjaśnia tych wątpliwości brak w postanowieniach statutu dotyczących kompetencji walnego zgromadzenia odpowiednika § 23 pkt 7. Jeżeli nawet postanowienie § 23 pkt 7 statutu potraktować nie tylko jako normę kompetencyjną dla rady nadzorczej do zawierania umów z członkami zarządu (co jest zresztą oczywiste w związku z treścią art. 379 k.s.h.), ale także jako normę kompetencyjną dla walnego zgromadzenia (zgromadzenia akcjonariuszy) w zakresie wyrażania zgody na zawarcie przez spółkę jakiegokolwiek umowy z członkiem zarządu, w tym umowy o pracę, oraz na wyrażenie zgody na określone warunki tej umowy, w tym co do wysokości wynagrodzenia oraz innych elementów przedmiotowo istotnych, to brak uzyskania takiej zgody przez radę nadzorczą - przed podjęciem uchwały o zawarciu umowy z członkiem zarządu lub po jej podjęciu - nie może być traktowany jako okoliczność powodująca nieważność czynności prawnej podjętej przez spółkę w stosunku do członka zarządu w związku z brakiem owej zgody walnego zgromadzenia (działania rady nadzorczej bez podstawy w postaci stosownej uchwały walnego zgromadzenia).

Zgodnie z art. 17 § 1 k.s.h. (w brzmieniu obowiązującym w czasie ocenianych zdarzeń), jeżeli do dokonania czynności prawnej przez spółkę ustawa wymaga uchwały zgromadzenia wspólników albo walnego zgromadzenia bądź rady nadzorczej, czynność prawna dokonana bez wymaganej uchwały jest nieważna. Jednakże według art. 17 § 3 k.s.h., czynność prawna dokonana bez zgody właściwego organu spółki, wymaganej wyłącznie przez umowę spółki albo statut, jest ważna, co nie wyklucza odpowiedzialności członków zarządu wobec spółki z tytułu naruszenia umowy spółki albo statutu. W przepisie tym chodzi przede wszystkim o czynności prawne dokonywane przez zarząd spółki kapitałowej, ponieważ zwykle to zarząd jest tym organem, który dokonuje za spółkę czynności prawnych. Przepis ten może mieć jednak odpowiednie zastosowanie do sytuacji, w której spółkę reprezentować musi inny niż zarząd organ, w konkretnej sytuacji rada nadzorcza, ponieważ czynność prawna (na przykład zawarcie umowy) jest dokonywana między spółką a członkiem jej zarządu (art. 379 k.s.h.). Przepis art. 17 § 3 k.s.h. może mieć zatem odpowiednie zastosowanie do sytuacji, w której do dokonania czynności prawnej przez spółkę repre-

zentowaną przez radę nadzorczą wymagana jest uchwała walnego zgromadzenia. Z taką sytuacją mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie. Postanowienie § 23 pkt 7 statutu Spółki wymagało do zawarcia umowy z członkiem zarządu uchwały walnego zgromadzenia. Jak wynika z ustaleń Sądów obu instancji, uchwały dotyczące zawarcia z powodem umowy o pracę oraz ustalenia jej warunków (jej treści) walne zgromadzenie pozwanej nie podjęło. Ponieważ jednak wymaganie dotyczące zgody właściwego organu pozwanej Spółki (walnego zgromadzenia) na dokonanie przez Spółkę (reprezentowaną przez radę nadzorczą) czynności prawnej w postaci zawarcia umowy z powodem jako członkiem zarządu wynikało wyłącznie ze statutu, a nie z ustawy (w szczególności z Kodeksu spółek handlowych), brak stosownej uchwały walnego zgromadzenia nie powodował nieważności czynności prawnej, a jedynie można byłoby rozważyć ewentualną odpowiedzialność odszkodowawczą członków rady nadzorczej wobec Spółki z tytułu naruszenia statutu. Negatywnych konsekwencji naruszenia przez radę nadzorczą statutu nie może ponosić pracownik, choćby pracownikiem tym był prezes zarządu Spółki.

Wbrew wywodom kasacji z treści § 23 pkt 7 statutu wcale nie wynika, że uchwała walnego zgromadzenia musi poprzedzać w czasie uchwałę rady nadzorczej, a uchwała rady nadzorczej o zawarciu umowy o pracę z członkiem zarządu zawsze powinna być czynnością następczą w stosunku do uchwały walnego zgromadzenia zezwalającej na zawarcie umowy z członkiem zarządu i ewentualnie określającej warunki (wynagrodzenie i inne elementy przedmiotowo istotne) tej umowy. Sformułowanie „na podstawie uchwały walnego zgromadzenia” może być - przy całej niejasności tego sformułowania statutu - traktowane jako tożsame z wyrażeniem zgody innego organu spółki w rozumieniu art. 17 § 1 i 3 k.s.h. na dokonanie przez spółkę czynności prawnej w postaci zawarcia umowy z członkiem zarządu.

W uzasadnieniu kasacji skarżąca podniosła, że nawet gdyby przyjąć, że rada nadzorcza Spółki na posiedzeniu 17 maja 2001 r. zatwierdziła umowę o pracę z powodem, to do czynności tej nie miałyby zastosowanie art. 17 § 3 k.s.h., lecz art. 103 § 1 k.c., określający skutki działania pełnomocnika podejmującego czynności bez należytego umocowania. W takim przypadku ważność czynności prawnej dokonanej przez pełnomocnika zależy od jej potwierdzenia przez osobę, w której imieniu umowa została zawarta. W ocenie skarżącego postępowanie dowodowe nie dostarczyło dowodów wskazujących, że Spółka potwierdziła treść umowy o pracę datowanej na 1 czerwca 2001 r., a to oznacza, że umowa o pracę jest nieważna. Jest to po-

gląd błędny. Dokonanie czynności prawnej bez właściwego umocowania nie powoduje bezwzględnej nieważności czynności prawnej, a jedynie bezskuteczność zawieszoną. Zawarta przez strony umowa o pracę była wykonywana. Powód świadczył pracę, a pozwana wypłacała mu za dwa miesiące wynagrodzenie, zgłosiła go do ubezpieczenia społecznego z tytułu zatrudnienia pracowniczego, w inny sposób różnymi czynnościami prawnymi i faktycznymi potwierdzała, że powód pozostaje w stosunku pracy. Z kolei rada nadzorcza była umocowana - na podstawie art. 379 k.s.h. - do zawarcia umowy o pracę z powodem.

Ponadto, co wymaga podkreślenia w związku z ustalonym w rozpoznawanej sprawie stanem faktycznym, nawet jeśli umowa o pracę miałyby się okazać nieważna z przyczyn podnoszonych przez stronę pozwaną, a zatem nie tworzyłyby zobowiązań stron w momencie jej zawarcia, to zobowiązania takie powstałyby w związku z dopuszczeniem powoda do pracy na stanowisku prezesa zarządu na warunkach tej umowy (por. podobny pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z 5 listopada 2003 r., I PK 633/02, OSNP 2004 nr 20, poz. 346). Pozwana Spółka nie kwestionowała tego, że w okresie objętym pozwem w rozpoznawanej sprawie, dotyczącej jedynie wynagrodzenia za pracę za okres od 1 sierpnia do 24 września 2001 r., powód faktycznie wykonywał pracę prezesa zarządu. Żądane przez niego wynagrodzenie z tego tytułu (równowartość 10.000 euro miesięcznie) nie odbiegało w istotny sposób od wynagrodzenia, jakie pobierał wcześniej, gdy pracę świadczył na podstawie umowy zlecenia (około 30.000 zł miesięcznie).

Drugi materialnoprawny zarzut kasacji dotyczył naruszenia art. 378 § 1 k.s.h. w związku z art. 65 k.c. poprzez dokonanie błędnej wykładni, polegającej na uznaniu, że członkowie rady nadzorczej Spółki na posiedzeniu rady w dniu 17 maja 2001 r. ustalili wynagrodzenie powoda zawarte w umowie o pracę opatrzonej datą 1 czerwca 2001 r. Jest to zarzut nieuzasadniony. W opisany sposób nie można było naruszyć wskazanych przepisów. Ustalenie, że członkowie rady nadzorczej podczas posiedzenia w dniu 17 maja 2001 r. zatwierdzili wynagrodzenie powoda określone w umowie o pracę datowanej na 1 czerwca 2001 r., jest ustaleniem faktycznym. Tego rodzaju ustalenie nie narusza art. 378 § 1 k.s.h. stanowiącego, że rada nadzorcza ustala wynagrodzenie członków zarządu zatrudnionych na podstawie umowy o pracę lub innej umowy, chyba że statut stanowi inaczej.

Sąd Apelacyjny przejął ustalenie faktyczne Sądu Okręgowego, że w zatwierdzeniu przez radę nadzorczą zaproponowanych warunków umowy o pracę powoda

zawierało się także określenie wysokości wynagrodzenia powoda. Skarżąca podniosła w uzasadnieniu kasacji, że Sądy obydwu instancji nie analizowały jednak zachowań członków rady nadzorczej pozwanej Spółki pod tym kątem, choć było to konieczne wobec braku pisemnej uchwały o zatwierdzeniu umowy o pracę z powodem, a nawet jakiegokolwiek wzmianki o omawianiu kwestii umowy o pracę w protokole z posiedzenia rady nadzorczej.

Faktem jest, że żaden z Sądów nie prowadził osobnych ustaleń faktycznych ani rozważań co do tego, czy podejmowanie przez radę nadzorczą uchwały (w niekonwencjonalny, bo mało sformalizowany sposób) w sprawie zatwierdzenia umowy o pracę obejmowało odrębnie sam fakt zawarcia takiej umowy, odrębnie zaś jej warunki - na przykład co do wynagrodzenia za pracę. Kwestionowanie braku tych ustaleń i rozważań nie jest jednak możliwe przez sformułowanie zarzutu naruszenia art. 378 § 1 k.s.h. w związku z art. 65 k.c. Sąd Apelacyjny przyjął bowiem - za Sądem Okręgowym - że członkowie rady nadzorczej pozwanej Spółki na posiedzeniu rady w dniu 17 maja 2001 r. ustalili wynagrodzenie powoda, określone w umowie o pracę opatrzonej datą 1 czerwca 2001 r., na równowartość 10.000 euro miesięcznie. Ustalenie to nie jest skutecznie w kasacji kwestionowane. Zarzut naruszenia przepisów postępowania dotyczy bowiem jedynie braku precyzyjnego ustalenia przez Sąd Apelacyjny daty i miejsca zawarcia umowy o pracę, nie zaś ustalenia faktycznego dotyczącego określenia przez radę nadzorczą wysokości wynagrodzenia powoda. Wspomniane ustalenie faktyczne - wobec braku pisemnej uchwały rady nadzorczej oraz braku wzmianki w protokole z posiedzenia rady o podjęciu uchwały w tej kwestii - Sądy obu instancji poczyniły w oparciu o zeznania powoda oraz zeznania świadków będących członkami rady nadzorczej oraz członkami zarządu, którzy byli obecni na posiedzeniu rady nadzorczej. Sąd Okręgowy przyjął, że do zatwierdzenia umowy o pracę, obejmującego także ustalenie wynagrodzenia za pracę, doszło w ten sposób, że propozycji przedstawionej przez przewodniczącego rady nadzorczej Wojciecha B. nie sprzeciwiło się czterech z pięciu członków rady nadzorczej. To ustalenie faktyczne także nie jest kwestionowane.

Skarżąca podnosi w uzasadnieniu kasacji, że podejmowanie uchwał przez radę nadzorczą spółki akcyjnej polega na składaniu przez poszczególnych członków rady nadzorczej oświadczeń woli w rozumieniu art. 60 k.c. Adresatem tych oświadczeń woli jest spółka akcyjna, gdyż to spółka jest zainteresowana skutkami prawnymi wynikającymi z podjęcia lub niepodjęcia uchwały określonej treści, na którą składają

się oświadczenia woli poszczególnych osób głosujących za lub przeciw podjęciu takiej uchwały. Są to słuszne twierdzenia. Można też zgodzić się ze skarżącą, że do dokonania oceny, czy podczas posiedzenia rady nadzorczej pozwanej Spółki w dniu 17 maja 2001 r. doszło do podjęcia uchwały o określeniu wysokości wynagrodzenia powoda, należy stosować przepisy o oświadczeniach woli zawarte w art. 60 i art. 65 k.c. Oświadczenie woli może być złożone w każdy sposób, który pozwala na zidentyfikowanie jego istotnej treści. Inaczej mówiąc, wola osoby dokonującej czynności prawnej może być wyrażona przez każde zachowanie się tej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny (art. 60 k.c.). Oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje (art. 65 § 1 k.c.; art. 65 § 2 k.c. nie ma zastosowania do omawianej sytuacji, ponieważ uchwała rady nadzorczej nie jest umową). Nie można podzielić zarzutu skarżącej, że przypisując ustalonym zachowaniom członków rady nadzorczej pozwanej Spółki charakter złożenia oświadczeń woli, Sąd Apelacyjny naruszył wskazane przepisy. Określone zachowanie członków rady nadzorczej, szczegółowo opisane i poddane analizie przez Sądy obu instancji, mogło być potraktowane w szczególnych okolicznościach rozpoznawanej sprawy jako złożenie oświadczeń woli (art. 60 k.c.). Te szczególne okoliczności dotyczyły specyficznego trybu pracy rady nadzorczej; z nieprotokołowaniem treści podjętych uchwał oraz ze sposobem głosowania polegającym na niewyrażaniu sprzeciwu wobec propozycji przewodniczącego rady nadzorczej włącznie.

W uzasadnieniu kasacji skarżąca podnosi, że ustalenia dokonane przez Sąd Apelacyjny, dotyczące zachowania członków rady nadzorczej podczas posiedzenia w dniu 17 maja 2001 r., nie dają podstaw do przyjęcia, że wszyscy członkowie rady akceptowali w porządku obrad punkt dotyczący zatwierdzenia umowy o pracę z powodem, obejmujący także ustalenie wysokości wynagrodzenia, a następnie, że głosowali nad podjęciem przez radę uchwały obejmującej swą treścią ustalenie wynagrodzenia powoda w wysokości równowartości 10.000 euro. Zdaniem strony pozwanej, w przypadku głosowania nad zatwierdzeniem umowy o pracę głosowanie powinno wyrażać akt woli każdego członka rady nadzorczej osobno w odniesieniu do każdego elementu treści umowy o pracę. Stanowisko strony pozwanej dotyczy w istocie tego, jaki powinien być prawidłowy przebieg posiedzenia rady nadzorczej i jak powinno przebiegać głosowanie. Nie sposób się nie zgodzić z tym stanowiskiem, jednakże w swoich ustaleniach faktycznych Sądy obu instancji podkreśliły, że praktyka

odbywania posiedzeń rady nadzorczej pod przewodnictwem Wojciecha B., przyjęta w pozwanej Spółce, była zupełnie odmienna od tych prawidłowych założeń. Powód nie może ponosić negatywnych konsekwencji nieformalnego funkcjonowania rady nadzorczej, odbiegającego od przyjętych standardów, określonych w Kodeksie spółek handlowych i statucie pozwanej Spółki.

Z ustaleń Sądów wynika bowiem, że posiedzenia rady nadzorczej pozwanej Spółki były zwoływane bez uprzedniego podawania członkom porządku obrad i bez jego przyjmowania na wstępie posiedzenia. W trakcie posiedzeń nie było formalnego głosowania. Przewodniczący rady nadzorczej prezentował kwestię do rozpatrzenia, a uchwałę uznawano za przyjętą (przegłosowaną) w razie braku zgłoszenia sprzeciwu przez któregokolwiek z członków rady. Na koniec posiedzenia nie odczytywano protokołu. Nie wszystkie podjęte uchwały były protokołowane. Jeżeli uwzględni się te ustalenia, których skarżąca w kasacji skutecznie nie kwestionuje (wymagałoby to bowiem zgłoszenia odpowiednio skonstruowanych zarzutów naruszenia przepisów prawa procesowego, dotyczących dokonywania ustaleń faktycznych), wówczas można podzielić stanowisko Sądu Apelacyjnego, że zgromadzony materiał dowodowy dawał podstawę do przyjęcia, że przynajmniej czterech z pięciu członków rady nadzorczej nie sprzeciwiło się ustaleniu miesięcznego wynagrodzenia powoda za pracę w wysokości równowartości 10.000 euro, co było traktowane - w praktyce obrad rady nadzorczej - jako głosowanie za podjęciem przez radę nadzorczą uchwały obejmującej swą treścią ustalenie wynagrodzenia w tej wysokości. Do takich ustaleń faktycznych istniały podstawy w treści zeznań powoda i świadków, którym Sądy *meriti* dały wiarę. Ocena wiarygodności tych dowodów nie należy do Sądu Najwyższego na etapie postępowania kasacyjnego, gdy ich wiarygodność nie została zakwestionowana przez prawidłowo skonstruowane zarzuty naruszenia przepisów postępowania.

Ostatni, trzeci zarzut materialnoprawny dotyczy naruszenia art. 391 § 1 k.s.h. w związku z art. 65 k.c., poprzez dokonanie błędnej wykładni polegającej na uznaniu, że członkowie rady nadzorczej Spółki na posiedzeniu rady w dniu 17 maja 2001 r. odbyli akt głosowania uchwały o zatwierdzeniu umowy o pracę oznaczonej datą 1 czerwca 2001 r., zawartej przez powoda i pozwaną. Również ten zarzut jest bezskuteczny ponieważ ocena materialnoprawna Sądu Apelacyjnego została także w tej kwestii odniesiona do konkretnych ustaleń faktycznych. Skarżąca kwestionuje możliwość przyjęcia, że doszło do podjęcia przez radę nadzorczą uchwały w rozumieniu

art. 391 k.s.h., w sytuacji gdy dwaj członkowie rady zaprzeczyli, aby uczestniczyli w głosowaniu, a jeden członek rady nadzorczej zaprzeczył, że rada nadzorcza podjęła uchwałę, choć jednocześnie przyznał, że „nieformalne głosowanie mogło się odbyć”. W związku z tymi zarzutami stwierdzić należy, że tylko jeden członek rady nadzorczej - Tadeusz N. - stanowczo zaprzeczył, aby przedmiotem obrad rady nadzorczej 17 maja 2001 r. była kwestia zawarcia z powodem umowy o pracę. Pozostali członkowie rady nadzorczej albo potwierdzili wersję powoda i wyraźnie stwierdzili, że kwestia ta była przedmiotem obrad (Jacek M., Marcin F.), albo przyznali, że „nieformalne głosowanie mogło się odbyć” (Piotr S.), albo oświadczyli, że nie pamiętają, czy na posiedzeniu tym zagadnienie to było omawiane (Wojciech B.). Szczegółowo wyjaśniając, z jakich przyczyn nie daje wiary zeznaniom Tadeusza N. i Wojciecha B., Sąd Okręgowy przyjął, że co najmniej czterech z pięciu członków rady nadzorczej nie sprzeciwiło się zawarciu z powodem umowy o pracę, co było jednoznaczne z ustaleniem wynagrodzenia powoda za pracę w kwocie określonej w projekcie umowy, przedstawionym członkom rady na piśmie (w kserokopiach) oraz omówionym na posiedzeniu rady przez jej przewodniczącego.

Słusznie skarżąca zwróciła uwagę w kasacji, że kompetencje organów spółki do ustalenia wynagrodzenia członków zarządu w umowach o pracę lub w innych umowach należy odróżnić od reprezentacji spółki przy zawieraniu takich umów. Zasadę reprezentacji spółki akcyjnej w umowach z członkami zarządu wyraża art. 379 k.s.h. stanowiący, że w umowie między spółką a członkami zarządu spółkę reprezentuje rada nadzorcza albo pełnomocnik powołany uchwałą walnego zgromadzenia. Odrębnym od reprezentacji, choć także istotnym, elementem zagadnienia zawierania umów przez spółkę akcyjną z członkami zarządu, jest kwestia sposobu i trybu podejmowanie decyzji przez właściwe organy spółki, w tym w szczególności przez radę nadzorczą. Miarodajnymi w tym zakresie są regulacje ujęte w art. 388 § 1 k.s.h. oraz w art. 391 § 1 k.s.h. W odniesieniu do pozwanej Spółki na stan prawny regulujący kwestię podejmowania uchwał przez radę nadzorczą składały się także postanowienia § 16 pkt 3 oraz § 23 pkt 7 statutu Spółki w wersji obowiązującej w okresie od 17 maja do 1 czerwca 2001 r.

Nie ulega wątpliwości, że w pozwanej Spółce reguły wynikające z przytoczonych przepisów prawa handlowego nie były przestrzegane. Nie może to jednak obciążać powoda, który w rozpoznawanej sprawie występuje w stosunku do pozwanej Spółki nie jako były członek jej organu zarządzającego, lecz jako pracownik wobec

pracodawcy, dochodząc wynagrodzenia za wykonanie na rzecz Spółki pracę. Faktu wykonywania tej pracy w okresie objętym pozwem pozwana w toku procesu nie kwestionowała.

Warunki skutecznego prawnie podejmowania uchwał przez radę nadzorczą spółki akcyjnej określają art. 388 § 1 k.s.h. oraz art. 391 § 1 k.s.h. Warunki te nie zostały spełnione. Nie oznacza to jednak, że członkowie rady nadzorczej nie zaakceptowali - w postaci nieformalnie podjętej uchwały, przyjętej w sposób szczegółowo opisany w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku - wynagrodzenia dla powoda określonego w projekcie umowy o pracę. Szczególne znaczenie Sąd Apelacyjny przypisał zeznaniom Piotra S., który z jednej strony stwierdził, że „formalnych głosowań dotyczących zatrudnienia powoda na tym posiedzeniu rady nadzorczej nie było”, z drugiej jednak nie wykluczył, że „nieformalne głosowanie mogło się odbyć”. W tych warunkach ustalenie przez Sądy obydwu instancji, że wymagana dla skuteczności uchwały większość członków rady nadzorczej wyraziła zgodę na umieszczenie w porządku obrad rady w dniu 17 maja 2001 r. sprawy dotyczącej umowy o pracę powoda, a następnie złożyła oświadczenie woli o ustaleniu wynagrodzenia powoda w wysokości równowartości 10.000 euro miesięcznie i zatwierdzeniu umowy o pracę datowanej na 1 czerwca 2001 r., znajduje podstawy w materiale dowodowym i nie jest sprzeczne z treścią art. 65 § 1 k.c.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy oddalił kasację.

=====